

60 år med kvinnan som präst – Från häftig debatt till anpassning.

En respons

Ramverket för Svenska kyrkans beslut 1958-2018.

Jonas Falck vill med sitt bidrag klargöra vissa aspekter i frågan om kvinnan som präst, ange vilka motståndarna är och deras hållning idag. Men rubriken svekar. Kvinnliga präster fick vi inte 1958 utan Palmsöndagen 1960. Journalisten Sören Wibeck ger en vettig översikt i Populär historia 2/2008 (det var nog 1998 som ämbetsreformen 1958 började firas på allvar då biskop Bertil Gärtner (siste inte övertygade biskopen?) blivit pensionär), <https://populärhistoria.se/religion/kristendom/kvinnliga-praster-1958-ett-omstritt-beslut>. Men Wibeck ställde inga kritiska frågor i sak och bortsåg ifrån premissen att kvinnor som grupp i statskyrklig tjänst inte längre gällde 2008.

Kyrkomötet 1957 sa nej. I det extrainkallade kyrkomötet 1958 hade majoriteten justerats. Statsministern hade förklarat att kyrkan inte hade något val. Kvinnorna tog plats på arbetsmarknaden efter kriget och kyrkan var inget reservat. Det var riksdagen som satte lagtexten, i detta fall att ta bort undantaget om att kvinna inte kunde inneha prästtjänst. Men som många påpekat, diskussionen var väckt åtminstone sedan 1920-talet.

Allt detta finns väl dokumenterat i boken ”En annan Kyrka” av Dag Sandahl 2018. Falck redogör för två av skälen varför det skulle vara fel och pekar på att häftigheten lagt sig, för att inte säga tystats. Han belyser inte hur samarbetet fungerat i praktiken, i församlingarna. Den studien väntar ännu. Denna respons vill framför allt lyfta fram att ramarna för kyrkolivet förändrats drastiskt under perioden.

1958-1973

De första femton åren var ramen för kyrka och samhälle att Sverige var ett kristet land med en grundlag som ännu räknade med Guds nåd. Ännu gällde 1809 års regeringsform där tanken om samvetsrespekten var säkrad i grundlagen. De rättsliga villkoren hade i sak urholkats, den s.k. rättspositivismen var i praktiken redan rättesnöret, det blev inte minst tydligt i den s.k. kollektstriden, angående tjänstemans (präst) skyldigheter att offentliggöra Kunglig Maj:ts förordning. Där kunde inte samvetsklausulen tillämpas eftersom det inte uttryckligt fattats beslut om detta (som man gjort vad gäller kvinnor som präster). Rättspositivismens princip att all makt definieras av den lagstiftande församlingen tillämpades, något som hävdats också sedan 20-talet. Det blev i praktiken absoluta argument för lydningen mot överheten där samvetsfrihet åtminstone som princip hade gällt tidigare.

1974-1982

1974 fick Sverige en ny regeringsform med denna positivistiska rättsgrund som i princip är samma grundregel som gällt de flesta socialistiska stater [ännu gällande i Sverige]. Har 68-vågen cementerat den grunden? Grundlagen blev icke-religiös. Att det skulle finnas andra lagtraditioner att ta hänsyn till var själva roten till det gamla onda. Att kyrkan skulle kunna hävda andra principer var i praktiken omöjligt. Riksdagen stiftade lagarna. 1982 förklarade kyrkomötet den s.k. klausulen från 1958 vara obsolet. Samtidigt likformades kyrkomötet efter riksdagsmodell. Biskoparnas vetomöjligheter ointetgjordes. Under denna period hade utrotandet initierats genom Ingemar Ströms nyårspredikan 1978, se <http://bloggardag.blogspot.com/2016/12/flash-flanellskjortans-dag.html>

1983-1999

Med kyrkomötesreformen 1983 blev ämbetslinjen torpederad, en folkdemokratis majoritetsprincip blev lagen också i kyrkan [S 30,3% 2017; BorgA 13,8; C 13,7; FISK 2,9; KR 3,0; SD 9,7]. Biskoparnas (och övriga ämbetsbärares) röster har räknats endast om de representerade någon av de nominerande grupperna. Med föräldrar som medlemmar föddes man ännu in i kyrkan. Svenska kyrkan blev en statskyrka i ordets verkliga mening. Den

partipolitiska dominansen kom först att utmanas av nomineringsgruppen Partipolitiskt obundna i Svenska kyrkan (POSK), bildad 1987 [17% 2017]. 1984 kom första motionen i kyrkomötet om prästvigningsstopp, det röda Lund började driva på. [1975 fanns motion om att samvetsklausulen på sikt skulle avvecklas men den motionen avvisades då.]

1991 pensionerades biskop Bertil Gärtner. Då bröts ramen för 1958 års beslut i praktiken. Sedan dess har ingen biskopskandidat erkänts av kyrkostyrelsen som inte prästviger både män och kvinnor. Därefter har endast undantags- och händelsevis ämbetsvigningar accepteras där inte både män och kvinnor tjänstgör i biskops- och prästämbetet. Förslaget till den nya kyrkoordningen angående behörigheten att utöva uppdraget som präst 30 kap. § 2.5 formulerades ännu 1998 som en fråga om samarbete (SvK Utredningar 1998:1): “har förklarat sig beredd att fullt ut tjänstgöra med andra präster i Svenska kyrkans gudstjänster”.

Men i det slutliga förslaget till Kyrkoordning 1999 hette det istället: “att i alla uppgifter tjänstgöra tillsammans med andra som vigts till ett uppdrag inom kyrkans vigningstjänst *oavsett deras kön*” [min kursivering]. Det kursiverade uttrycket i sista minut 1999 var ett tillägg som skriver om sammanhanget för ämbetsreflektionen. Det uttrycket driver tanken om att ämbetsreformen skulle handla om mycket mer än att kvinnor kan inneha ämbets tjänster, i grunden att skriva om skapelse läran.

Ännu 1993, efter biskop Bertils pensionering, hade ämbetsrapporten Kyrka Ämbete Enhet publicerats där arbetsgruppen kunde formulera två hedervärda ståndpunkter i frågan. Det anmärkningsvärda är att arbetsgruppen även inkluderade den första blivande kvinnliga biskopen. Men rapporten avvisades i praktiken omgående med uttalande från biskopsmötet. Ingen reserverade sig. Biskop Bertil Gärtner fanns inte längre med i biskopsmötet. 1994 definierade kyrkomötet villkoret att endast den kan prästvigas som bejakar ordningen med kvinnor som prästvigs. Men ännu valet till Gärtners efterträdare något år tidigare förordade en kandidat med till det yttre liknande ställningstagande i ämbetsfrågan. De då, med några månaders marginal, aktuella politiska realiteterna (borgerlig regering) visar att utvecklingen inte alls talar om något entydigt spår. Det faktumet är långt mer anmärkningsvärt än att KO2000 även gjorde domkapitlen tandlösa genom prästernas lokalanställningsprincip. Efter 1994 hade ett antal präster gjort självanmälan till domkapitlen. Ingen av dessas prästtjänst ifrågasattes.

Sveriges anslutning till EU 1995 förändrade i grunden rättsläget vilket därmed också omfattade Svenska kyrkans ramverk. EU:s gamla s.k. naturrättsliga tradition, som också är grunden i deklARATIONEN om mänskliga rättigheter, aktualiserades och blev mer än enbart ett garnityr för Sverige. Frågan om samvetsansvar/frihet väcks nu såväl i omsorg (fusk med bidragen), vård (eutanasier/abort/könsbyten), och skola (kunskapssynen) som i rätts/polisväsendet (våldseskaleringen men också metoo) medias sanningsproblem (fake news) som i våra folkvaldas skyldighet att ta ett helhetsansvar för landet. Samma grundfrågor måste komma även för Svenska kyrkan.

2000-2018

Med Kyrkoordningen 2000 får Svenska kyrkan ett nytt ramverk även om den principiella ramen, riksdagens lagstiftande, behålls. Lagen om Svenska kyrkan är ännu det principiellt sammanhållande bandet även om kyrkan självt väljer sina biskopar.

Mot bakgrund av bl.a. kyrkoordning 2000 motionerades 2001 om att Svenska kyrkans Fria Synod skulle avvecklas, den som tillkommit 1982 när kyrkomötet blivit en kopia av riksdagen och samvetsklausulen förklarats obsolet. Kyrkolivet skulle inte vila på sådana reservationer utan på goda motiveringar (t.ex. ämbetsrapporten 1993). Det syns inget egentligt livsrum i handling för präster som vill hålla sig till traditionell bekännelse. Krisen har maximerats med Kyrkohandboken 2017/18.

Som en uppdatering formades nomineringsgruppen Frimodig kyrka Fk 2005 [4% 2017] som en radikalare variant av POSK. Fk välkomnar ännu såväl kvinnoprästmotståndare som

vigselvägrare i ledningen. 2001 hade nomineringsgruppen ÖKA formerats i Göteborg [4,4% 2017] irriterade över POSK:s traditionalism f.f.a. på västkusten.

2005 vigs Arne Olsson till biskop för Missionsprovinzen av biskop Walter Obare med motiveringen att det finns prästkallelser i Svenska kyrkan som inte erkänns av henne. Dessa vigningar har definierats som något för Svenska kyrkan främmande och den [präst] som medverkar allt för aktivt riskerar att obehörighetsförklaras utifrån Kyrkoordning 2000.

Att Svenska kyrkans följsamhet gentemot riksdagens beslut ännu är bestämmande klargjordes 2009 då först riksdagen fattade beslut om samkönad äktenskapslagstiftning och kyrkomötet samma höst beslutar om möjligheten till samkönad kyrklig vigsel. Dåvarande statsminister siade våren 2009 om att kyrkans klockor redan till Midsommar skulle ringa för samkönad vigsel. Men Svenska kyrkans hemsida använder här ännu begreppet väjningsrätt inom citationstecken och hänvisar i detta fall ännu denna dag till beslut från 1975:1047 fram till 2000. <https://www.svenskakyrkan.se/samkonade-aktenskap> Officiellt finns ännu exempel på referenser till beslut före 1983 års kyrkomöte. Tanken om äldre bindande beslut tas alltså ännu fram.

Parallellt med utvecklingen av män och kvinnor i kyrkans ämbeten i Svenska kyrkan har saken drivits i Anglikanska kyrkan. Då frågan om kvinnliga biskopar skulle genomföras formulerade anglikanska biskopsmötet ett statement 2014 med fem riktmärken för blivande präster där man markerade nödvändigheten att erkänna att kyrkan beslutat i frågan, att även de kvinnliga ämbetsbärarna har legal bekräftelse men att kyrkan och frågan är ekumeniskt beroende, att garantera ifrågasättares blomstring, utan tidsbegränsning https://www.churchofengland.org/sites/default/files/2017-10/the_five_guiding_principles.pdf. Samtidigt som Svenska kyrkan hävdar att den avvisar alla icke-samarbetsvilliga, garanterar den Anglikanska kyrkan inte bara livsrum utan även framtidstro.

Så sent som 2017 medverkar den då aktuella statsministerns inom ramen för Svenska kyrkans jubileumsgudstjänst av reformationsjubileet 1517-2017 med det längst sammanhängande enskilda talet. Den kyrka som socialismen avsett avföra tog man istället långsamt över så som skedde snabbt t.ex. i Ryssland.

Jonas Falk avslutar sitt bidrag med att peka på att tron skiljer sig på flera andra sätt än vad gäller ämbetet från kyrkans majoritet. Det gäller äktenskapet, bibelsynen, etiken och annat. Falk menar att det inte finns något yttre sammanhållande band mellan dessa grupper, ingen ledande person, utan var och en sköter sitt. Detta sista påstående är inte sant. Tvärtom har kyrkokritiken institutionaliserats i Frimodig kyrka, vilket kan tyckas motsägelsefullt i sig därför att systemet bekräftas indirekt. Kyrklig Samling samlar därtill representanter för olika rörelser i Svenska kyrkan. Kyrklig Samlings ordförande Yngve Kalin tog initiativ till Prästuppropet 2005 mot kyrklig samkönad vigsel. Men det ansågs nödvändigt att stänga det därför att sidan inte respekterades, enligt uppgift då med 829 namn. Publicerandet av boken "En annan Kyrka" 2018 är den senaste insatsen. Falcks slutsats utmanas ännu även av Svenska Kyrkans Fria Synod genom att lokalt ställa sig till förfogande för de själar som förtvivlar i kyrkolandskapet. Synodens Tankesmedja (på hemsidan) inbjuder till att debattera på Ordets grund till gagn för kristenheten och Kyrkan i Sverige och världen runt. De flesta valda dekaner har inte på lång tid uppfattat något annat än en bekräftelse på att livsrummet avvisats, men synodrådet består ännu denna dag 2018 och en grupp kontaktpersoner täcker landet.

Är Svenska kyrkan uppslukad av en politiserad samtid eller talar hon ännu evangelium in i denna värld? Enligt min mening vittnar Jonas Falcks bidrag om det senare. JN